ZORILE

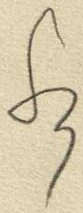

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCURESTI

Cota 75034 dubletă
Inventar 507800

Biblioteca Centrală Universitară
B U C U R E Ș T I
Cota 78384
Inventar 507800

I-75

ST. O. IOSIF

Institutul Pedagogic de 3 ani Buc.
BIBLIOTECA

ZORILE

DRAMĂ ISTORICĂ ÎN DOUĂ ACTE
ŞI ÎN VERSURI

226469

I. G. Coroiului

BUCUREŞTI

«MINERVA», Institut de Arte Grafice şi Editură.
Bulevardul Academiei, 3.
1907

7,50

Institutul Pedagogic de 3 ani BUCUREŞTI
Nr. inv. 5997
BIBLIOTECA

99425

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

Biblioteca Centrală Universitară
Cota 75034 Dublet
Inventar 507800

75034 Dublet

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota 78384
Inventar 507800

TOATE DREPTURILE REZERVATE

B.C.U. Bucuresti
C507800

Domnului

Aurel C. Popovici

ZORILE

PERSOANELE

PĂRINTELE DAN, 30 de ani.

JUSTINA, soţia Părintelui, 25 ani.

IONICĂ, de 8 ani, copilul lor.

MAMA ANISIA, 60 de ani.

COMITELE ARPAD DE NYARY, vechiu coleg de şcoală al Părintelui, între 28—30 de ani.

GABOR, căpitan de Panduri.

UN TRIBUN.

INTÂIUL PANDUR.

AL DOILEA PANDUR

AL TREILEA PANDUR.

MOŢI, PANDURI, POPOR.

Actul întâi se petrece într'un sat din Ardeal, actul al doilea la Alba-Iulia; p
la începutul revoluţiei din 1848.

ACTUL I-iu.

Interiorul unei case parochiale de pe vremuri. În fundul scenei uşă care dă în tindă; la stânga o altă uşă spre iatac.

SCENA I-ia.

MAMA ANISIA, JUSTINA, IONICĂ.

(Femeile torc la lumina unui opaiţ. Justina, la căpătâiul patului, unde doarme Ionică. E noapte; fulgeră din când în când).

JUSTINA.

Doarme liniştit acuma... Doarme... Numai câteodată
Rupe inima din mine când prin vis îngână «tată»...
Dimineaţa când mă 'ntreabă (şi mă 'ntreabă ziua 'ntreagă):
«Pentru ce nu vine tata, când se 'ntoarce, mamă dragă»?
Ii răspund: «E dus în lagăr... Lasă, o veni deseară»...
Bietul copilaş! Să ştie că-i fugit departe 'n ţară,
Peste munţi, străin, pe drumuri... singur Dumnezeu mai ştie
Unde-l poart'acuma paşii 'n noaptea oarbă şi târzie!... (Plânge).

ANISIA.

Iar începi?... Nu fii copilă!..

JUSTINA.

Doamne, mamă Anisie,
Cum n'aş plânge, cum n'aş geme, când aşa de grea urgie
A căzut pe capul nostru... nu 'mi mai mai aflu liniştire...
A trecut o săptămână fără să primesc vre-o ştire
De-a ajuns în bună pace la Sibiu, şi de-a plecat
Către Turnu-Roşu... Poate Ungurii l-au apucat,
L'au întors ca rob din cale... l'au turnat la închisoare, —
Parcă-l văd legat cu lanţuri şi de mâini şi de picioare!
Am visat cuţite, sânge, apă tulbure, şi câte
Visuri am de-o vreme 'ncoace, toate-s negre şi urâte...
Cine ştie ce ne-aşteaptă! Ce pedeapsă! Ce păcate
Ispăşim noi fără vină...

ANISIA.
(cu convingere)

Dela Dumnezeu vin toate!
El pe toţi ne are 'n ştire şi în paza Lui preasfântă!
Deci să ne 'ndreptăm spre Domnul cu evlavie ne 'nfrântă

Numai Dumnezeu mai poate să ne mântue din valul
Ce, sporind pe zi ce merge, bate peste tot Ardealul...
Tatăl cel Atotputernic nu va 'ngăduì să piară
Neamul nostru fără vină, bun şi drept din cale-afară.
Nu-l va mai lăsà în prada unor nemeşi fără milă,
Câinilor haini şi lacomi ce ne fac atâta silă...
Nu vezi tu că pretutindeni iobăgimea-i răsculată?
Tot Românul azi îşi zice: «ori acum, ori niciodată!»
Şi cu coase, cu topoare pleacă toţi să 'şi cucerească
Dreptul să traiască slobozi pe moşia strămoşească!

JUSTINA.

Vai, sunt o femee slabă, mintea mea nici nu-i în stare
Să priceapă ce se 'ntâmplă: ştiu atât că sufăr tare,
Că durerea mă doboară şi amarul mă mănâncă
Şi mă pierd plângând la gândul cât mai am să sufăr încă.
Nu mai pot... mă seacă jalea, mă ucide groaza, mamă!...
Dacă n 'aşi aveà copilul, zău de nu mi-aş face seamă!...

ANISIA.
(cu mustrare)

Nu vorbì aşa, Justino! Bate 'ţi palma peste gură!
Nu suntem stăpâni pe viaţa ce părinţii ne-o dădură!

Faci păcat, păcat de moarte când rosteşti aşa cuvinte:
Să te-aud cobind întruna nu mai vreau de-aci 'nainte!
Când te văd aşa perdută, nici nu ştiu cu cine sameni,
Doar în neamul vost' altminteri toţi de felul lor sunt oameni
Cari nu plâng aşa de lesne, nici nu 'şi perd degrab 'nădejdea:
Ci privesc primejdea 'n faţă, cresc odată cu primejdea... —
Fii şi tu mai inimoasă, nu 'ţi dà neamul de ruşine...

JUSTINA.

Mamă Anisie, nu pot, nu mai pot, amar de mine!

(plânge cu hohot)

ANISIA.

(privind la ea cu durere)

Ca să zic atunci, copilă, eu? Nu 's mai de plâns eu oare?
Crezi că eu n'am rană 'n suflet, crezi că rana nu mă doare?
Inima nu mi se zbate şi nu 'mi ţipă şi nu 'mi plânge, —
Eu, ce mi-am văzut bărbatul în altar scăldat în sânge,
Mort apoi, târât pe uliţi, dat batjocurii haine..!
Numa mi-amintesc şi fierbe ura clocotiud în mine!
Jalea grea sau ura neagră — nu ştiu care mi-e mai mare,
Ştiu atâta doar că strigă amândouă răzbunare!
Şi scrâşnesc din dinţi de ciudă că 's femee şi bătrână,

Că nu pot să prind o coasă, un topor, orice, în mână,
Singură să-mi fac dreptate, că feciorul meu nu-mi face...
(cu amărăciune).
El... e dus pribeag, în Ţară.. Iată, azi, venind încoace,
Imi ziceam : alerg la dânsul, el va şti cum să răzbune
Moartea taică-so! — când colo, cum sosesc, văd o minune!
Te găsesc cu pruncu 'n braţe, biata, singură pe tine...
Te întreb: un 'ţi-e bărbatul?—Drept să 'ţi spun, mi-a fost ruşine
Când aflai ca-i dus în Ţară, c'a lăsat copil, femee,
Tocmai el, el care-i preot şi era dator să stee
Neclintit, să fie pildă, să călăuzească satul,
Apărându 'şi pân'la moarte legea, neamul, Impăratul!

JUSTINA.

Mamă, nu avea 'ncotrova : Ungurii-l pândeau, sărmanul...

ANISIA.
(cu tărie).

Locul lui era în lagăr, lângă Iancu şi Buteanul!
Pentruce n'a mers acolo?

JUSTINA.

Drumurile erau prinse
De panduri, — şi pretutindeni cursele pândeau întinse...

Nu putea s'o ia 'ntracolo, iar o clipă de zăbavă
L'ar fi dat în mâna morţii....

ANISIA.

Cel puţin murea cu slavă!

JUSTINA.

Eu... eu l-am silit să plece; eu am stat mereu de dânsul,
Stăruind şi zi şi noapte, şi cu vorba, şi cu plânsul,
Pân' ce s'a 'ndurat la urma urmei ca să-şi lase satul...
Dar să-l fi văzut tu, mamă, cum îşi sărutà băiatul,
Cum îl mângâià, şi lacrimi îi curgeau din ochi şiroaie...
Şi erà afar' o noapte ca acuma... vânt şi ploaie
Şi 'ntuneric... iar pe urmă se stârnise o furtună...
Fulgerà ca şi acuma şi tunà...

(Afară fulgeră; femeile îşi fac cruce).

Ascultă!... tună...

(Un trăznet a căzut aproape; copilul tresare 'n somn).

Doamne, apără-l de trăznet! Sfântă Maică Preacurată,
Unde-o fi, întinde-asupră-i mâna-Ţi binecuvântată!...

(Îşi face cruce iar; apoi continuă).

Vezi... trăiam pân' mai dăunăzi fără griji, nici supărare
Câte'şi trei în satul ăsta ocolit de drumul mare

Şi pitit aci 'ntre dealuri... Oamenii erau şi ei
Liniştiţi: pe zvonuri încă nu puneau nici-un temei.
Groful s'arătà prieten şi-l chemà pe Dan ades
La castel... ci Dan, pe urmă, n'a mai mers, când a 'nţeles
Ce se 'ntâmplă 'n ţară... totuşi nu aveà la ce se teme:
Oamenii 'şi vedeau de treburi... Asta a ţinut o vreme
Până după adunarea dela Blaj,—când, intr'o bună
Zi, ne pomenim deodată cu creştinii că s'adună,
Cari cu coase şi topoare, cari cu ruginite flinte...
«Oameni buni, ce vreţi?» le zice Dan. — «Apoi, să vezi,
[Părinte,
Am venit cu domnişorul» — şi-arătară pe-un tribun
Tinerel, fără mustaţă — «care este-aşa de bun
Să ne ia cu el în lagăr, unde fraţii noştri sânt,
Că de n'om intrà în luptă, n'o să căpătăm pământ...»
«Te-am rugà frumos, Părinte» — tânărul tribun grăeşte —
«Ca să ne sfinţeşti şi steagul...»

ANISIA.

Ei, şi l-a sfinţit?

JUSTINA.

Fireşte!
Ce era să facă? Numai, mamă, vezi, din clipa asta

Ni se trase nouă toată supărarea şi năpasta.
Oamenii s'au dus şi 'n urmă s'a zvonit c'ar fi prădat
Curtea nu ştiu cărui nemeş...

ANISIA.

Asta nu-i adevărat!

JUSTINA.

Ştiu şi eu?... Dan îi legase cu blestem şi jurământ
Să se ducă drept în lagăr...

ANISIA.

Da, — şi azi acolo sânt
Unde chiar prefectul nostru Avram Iancu dă porunci...

JUSTINA.

Nu mai ştiu ce-a fost pe urmă, dar destul că de atunci
N'am avut o zi tihnită până când, precum ţi-am spus,
L'am făcut pe Dan să plece... Au venit să-l ia pe sus
Chiar a doua zi pandurii... dacă nu l'au mai aflat,
Că Părintele plecase şi de-atunci e bun plecat...

ANISIA.
(pe gânduri).

Ce ţi-a spus Dan, la plecare?

JUSTINA.

S'a oprit în prag o leacă,
A luat copilu 'n braţe... şi mi-a zis: «Justino... dacă
N'oiu venì aşa de grabă, totuşi veste ţi-oiu trimite...»
Şi de-atunci e săptămâna: şapte zile împlinite
Şi — nimica! Nici o ştire de e mort ori mai trăeşte...

(Fulgeră iar: acelaş joc).

Doamne, apără-l!... Ce noapte!... Şi copilul se trezeşte...
Dormi cu mama, dormi, Ionică... Doamne, mamă Anisie,
Ce mai noapte!...

(Pauză. Afară se aude un zgomot de paşi. Femeile tresar amândouă. O bătaie usoară în oblon.)

Parcă bate cineva?...

ANISIA.

Cine să fie?

Ori ţi s'a părut, pe semne...

(Bătaia se repetă).

BIBLIOTECA Centrală Universitară Bucureşti
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI
50780

JUSTINA.

(îngălbenind).

Nu! — e cineva! Hai, vino Mamă, să ne-ascundem... iute...

ANISIA.

(atentă).

Ba de loc!...

JUSTINA.

Dar...

ANISIA.

(ca mai sus).

Taci!

(Bătaia se repetă mai tare).

JUSTINA.

(ca mai sus).

Mi-e frică

ANISIA.

Ce copilă eşti! Hai, lasă... merg eu să întreb...

(Se pregăteşte să se ridice).

PĂRINTELE
(afară, slab).

Justino!

JUSTINA
(veselă, sare 'n sus).

E Părintele! (Aleargă la uşe să tragă zăvorul).

ANISIA.
(la glasul *Părintelui* a scăpat fusul; se scoală, îşi împreună mâinile, cu ochii la cer

Ascunsă-i, Doamne, voia Ta!

SCENA II-a.

Aceiaşi, PĂRINTELE DAN.

(*Părintele* intră. Cu o mişcare îşi înlătură gluga călugărească în care-i îmbrăca
E de nerecunoscut. Figura speriată şi slabă; părul în dezordine, hainele tot aş
O clipă urmează scena mută de revedere. *Justina* cade la pieptul lui şi plâng
înnăbuşit. Bătrâna *Anisie* aleargă spre dânsul, dar se opreşte la câţiva paşi, n
putând să spună niciun cuvânt).

PĂRINTELE.
(cu o mişcare precipitată, sugrumat de emoţie).

Ionică!

Unde e?... Ce face?
(Zărind pe *Anisia*)
Mamă... tu aici?...

ANISIA.
(cu o sforţare, capătă glas).

Da, fătul meu...

Tu... de unde vii pe-o noapte-aşà cumplită?...

PĂRINTELE.
(sfârşit, cu privirea împăinjenită de lacrimi).

Dumnezeu

Vrea să vă mai văd odată!

JUSTINA.
(la pieptul lui.)

Dane !...

(plânge).

ANISIA.
(cu grijă.)

Eşti cumva rănit ?

PĂRINTELE.

Nu-s rănit, dar... mamă dragă, nu'ntreba cum am venit !...

(Pauză).

Sunteţi sănătoşi cu toţii ?... Nimeni nu v'a supărat ?

(Către Anisia).

Dar bătrânul? (femeile tresar).

Ce mai face?... E 'n Mihalţ, — ori a plecat?

(Mişcare din partea *Iustinei. Mama Anisia*, stăpâninduse, îi face semn să tacă. *Părintele*, obosit cum e, nu ia seama).

Socoteam că niciodată n'o să mai ajung acasă!

JUSTINA.
(luându-l de mână, spre copil).

Dane !... mă 'ntrebai...

99425
Institutul Pedagogic de 3 ani BUCUREŞTI Nr. inv. 599

PĂRINTELE.
(cu duioşie).

Ionică !... Dor mi-era de el !...
(Se apleacă să-l sărute, Justina vrea să-l trezească)
Nu... lasă
Nu-l trezi, că nu e vreme... ne-om găsi noi împreună...
(îl sărută uşurel pe frunte)
Dormi, drăguţule, cuminte !... Mâine mama o să-ţi spună
Cum te-a sărutat azi noapte taică-to, pe când dormeai...

JUSTINA.
(speriată).

Ce ?... Pleci iar ?

PĂRINTELE.

Da, — merg în lagăr peste-u ceas...

JUSTINA.
(rugătoare).

Părinte ! Stai !
Nu pleca ! Aibi milă, Dane, de copil ! De dragul lui
Mai rămâi doar până mâine...

PĂRINTELE.
(oftând).

Draga mea, ştii tu ce spui ?...
Că de-ai şti prin ce primejdii am trecut şi încă trec,
Cum mă rogi să stau acuma, m'ai ruga pe loc să plec...
(cu glasul stins)
V'am văzut, - şi-atât mi-ajunge !...

ANISIA.
(privind la el cu băgare de seamă.)

Cum să pleci pe-astfel de vreme,
Obosit cum eşti !...

JUSTINA.

Nu, Dane...

PĂRINTELE.
(Ezită. Apoi, cu o sforţare :)

Trebue, — că satul geme
De panduri, şi dacă vreunul, când veneam, m'o fi zărit,
Până-n zori de bună samă am să fiu descoperit.

JUSTINA.

Te-om ascunde noi, n'ai teamă, pui de om să nu te ştie
Şi-i pleca mâini noaptea, Dane...

PĂRINTELE.

(Oboseala 'l cucereşte. Stă la gânduri. Dă cu ochii de copil, care s'a mişcat în somn.)

Pentru el... ei, haide, — fie!
Sunt trudit amar, ce-i dreptul, vreau să m'odihnesc puţin...

(se aşează sfârşit pe laviţă).

JUSTINA (veselă).

Dar 'ei fi flămând, sărace!

(aşternând masa).

Iacă... merg să scot şi vin...

(în timp ce-i aduce mâncarea şi i-o pune dinainte).

De ştiam că vii, fireşte te-aşteptam cu masa gata.
Dar, — tot ţi-am păstrat bucate... Că Ionică numai «tata»
Mi-a cântat azi ziua 'ntreagă... O! te pomeneşte 'ntruna,
Dane... Stai să vezi... Ionică... am să-ţi spun acuma una,

(cu drag.)

Să te minunezi, Părinte!... Ştii că eu-l învăţ să scrie...

Ce să vezi! Azi, la amiază, îmi aduce o hârtie
Mâzgălită şi pe faţă şi pe dos... «am scris răvaş
Cătră tata... să-l trimitem, mamă».

PĂRINTELE.

(cu duioşie).

Bietul copilaş!

(Justina ia cana şi scoboară în pivniţă. *Părintele* începe să mănânce. Bătrâna se uită lung şi dureros la dânsul, dar nu zice nimic).

PĂRINTELE.

(tulburat).

Cum te uiţi la mine, mamă!

ANISIA.

(ridicând ochii, aparte).

Ce să fac?... Să-i spun?... Să-l las?...

PĂRINTELE.

(bănuitor.)

Mamă... tu 'mi ascunzi...

ANISIA.

(tresărind).

Nimica!..

PĂRINTELE.

Stai aşa, fără de glas...

ANISIA.

(stăpânindu-se cu greu).

Fătul meu, sunt vremuri grele! (oftează)

Lasă...

(privindu-l fix).

Mai întâi de toate

Ai nevoe de odihnă... Mai pe urmă... ne-om socoate!...

JUSTINA.

(se întoarce sprintenă, pune pe masă cana cu vin şi se aşază şi ea alături de bătrână, vorbind sfătoasă).

Iţi spuneam despre Ionică... este el cam răsfăţat,
Nu e vorbă, — dar, încolo... o s'ajung' un învăţat!

Soarbe cartea, şi ce mândru ştie el să ţie pana...
(cu părere de rău)
Dar, dacă-i închisă şcoala!... Il învăţ şi eu, sărmana,
Cum mă taie capul... (îi toarnă vin).
Doamne! un copil aşa cuminte,
N'am văzut, nici nu mai este...
(linguşitoare).
Ghici, cui samănă, Părinte!

PĂRINTELE.
(vesel, vrea să ducă paharul la gură, cu ochii la Justina).

ANISIA.
(întunecat).

Dane!... bea, să prinzi putere...

PĂRINTELE.
(tresărind).

Dumnezeu să dea noroc! (bea).

JUSTINA şi ANISIA.
(oftând amândouă).

Dumnezeu să te audă!

PĂRINTELE.
(dând din cap).

Ce ciudat e-al sorţii joc!
Astăzi stau cu voi la masă — ieri băteam cărări pustii...

JUSTINA.
(privind la el cu milă).

Ai venit de mult din Ţară?...

PĂRINTELE.

Nici n'am fost!

ANISIA.
(cu mirare).

De unde vii?...
Unde-ai fost atunci?...

PĂRINTELE.

Vai, mamă, multe-am pătimit... Povestea
Pribegiei mele-i lungă, — să v'o spun cu toate-acestea!
(Către Justina).

Ştii, când am plecat, Justino, mai acu e săptămâna...
Vremuia ca azi... O noapte neagră.., nu-ţi vedeai nici mâna.
Caii mei ştiu însă drumul şi mergeau mâncând pământul...
Am făcut popas în Sebeş... încetase-acuma vântul...
I-am lăsat să mai răsufle, dar puţin — mi-era de grabă...
Tocmai când îşi arătară zorile lumina slabă
Am ieşit la drumul mare şi-am intrat apoi cu pace
In Sibiu... erà o lume forfotind încolo'ncoace
Intr'o zarvă fără seamăn... Dar apoi, pe drumul Ţării,
Cătră Turnu-Roşu... Doamne! ce-am văzut, n'oiu da uitării
Cât oiu fi 'n viaţă... lume peste lume-amestecată
Şi un huet greu şi-un strigăt ca 'ntr'o mare 'ntărâtată.
Stam şi eu mai la o parte şi-aşteptam să-mi vie rândul
In şiragul lung de care şi trăsuri, — ci 'ntruna gândul
Mă purta la voi, şi parcă mă mustra cu-amărăciune
Inima, că plec în Ţară, şi mi se părea că-mi spune:
«Cum?... Tu pleci cu toţi aceştia, când un neam întreg se zbate
In avântu-i furtunatec cătră sfânta libertate,
Când atâţi martiri cad jertfă pe altarele credinţii,
Tu îţi părăseşti nevasta, şi copilul, şi părinţii
Şi te duci în altă ţară, unde e mai lesne traiul,
Unde nimenea nu-ţi cere portul să ţi-l schimbi, nici graiul?
Cum îi laşi în voia sorţii? Cine-asupră-le va 'ntinde
Mâinile ocrotitoare?...» Şi simţeam că îmi cuprinde
Tot mai aprig remuşcarea inima de jale arsă...

Să mai plec?—ziceam—mai bine dac' aş face calea 'ntoarsă!...
Stam aşa 'ntre două gânduri, cumpănindu-le în minte-mi...
Dumnezeu atuncea scoase o 'ntâmplare înainte-mi:
Pân' atunci nici nu luasem seama, cum steteam pe gânduri,
Că alături mă strigase cineva în două rânduri.
Când strigă a treia oară, m'am trezit ca din visare...
O femee — nu, o mamă! — şi de neam, pe cât se pare,
Cu un prunc micuţ în braţe, mă rugà plângând: «Părinte!
Ai doi cai, căruţă bună,—nu-mi respinge-o rugăminte!
Iţi plătesc oricât ai cere, că bogată sunt, n'ai teamă,
Nimenea nu vrea s'asculte însă pe-o sărmană mamă!
Am pierdut trăsura noastră, — a luat-o înainte:
Du-ne pân' la Turnu-Roşu, n'o să-ţi pară rău, Părinte!»
Mă uitam la prunc, şi pruncul se uità duios la mine,
Parcă mă rugà şi dânsul să le fac atâta bine!
De Ionică şi mai tare mă lovì atuncea dorul —
Nu-mi găseam acum iertare că mi-am părăsit feciorul!
M'am întors spre ea: «Femee, ia-ţi căruţa, caii, — iată
Şi argatul meu se 'ntoarce, şi puteţi plecà îndată!»
Parcă nu-i veneà să creadă, se uità zâmbind sfioasă...
Când i-am spus din nou: «Femee, mergi cu Domnul sănă-
[toasă»,—
Am sărit jos pin căruţă;—când femeea 'nduioşată
Dete să-mi sărute mâna,—eu m'am şi pierdut prin gloată...
Gândul de-a venì acasă, de-a vă strânge-o clipă 'n braţe

Şi-a plecà apoi în lagăr,—numai el îmi da viaţă,
Numai el îmi da tărie orice piedice să 'nfrâng...

(Femeile au ascultat înduioşate; Justina cu mâna la gură; bătrâna, severă, cu fruntea încreţită; pe urmă, în cursul povestirei, faţa i se luminează).

ANISIA.

(Se ridică tremurând şi îmbrăţişează pe preot).

Sângele-apă nu se face... Fiul meu, vin' să te strâng,
Vino să te strâng în braţe... Văd, eşti tot cel vechi acum...

PĂRINTELE.

(Continuând).

...Am pornit apoi spre casă... dară nu pe-acelaşi drum,
Că era cuprins de Unguri.. două nopţi şi jumătate
Rătăcit-am prin hăţişuri şi păduri intunecate.
Ziua m'ascundeam şi 'ndată ce vedeam că iar e noapte,
Mă porneam,—dar orice zgomot, orice freamăt, orice şoapte,
Mă 'ngheţau în loc de spaimă... şi aşa am dus-o 'ntr'una...
Când eram de sat aproape tocmai se stârni furtuna.
Am avut noroc cu vremea... altfel mă prindeau pandurii...
Nu era nici unu 'n casa dela marginea pădurii...
Chefuiau la sasul Hones, toropiţi de băutură...

JUSTINA.

Da,—aşa îşi trec ei vremea... Schingiuesc când pot şi fură
Ce le cade 'n mâini, pe urmă noaptea 'n cârciumă s'adună,
Iar acolo cântă, joacă, chiar se 'ncaeră 'mpreună
Când sunt ameţiţi...

PĂRINTELE.

Mişeii!

ANISIA.

Dar prin sat când ai trecut
Nu te-ai întâlnit cu nimeni? Nimeni nu te-o fi văzut?

PĂRINTELE.

Nimenea... Ba nu... O umbră îmi părù că străjueşte
Chiar în preajma casei noastre... (*Justina* tresare)
Dar... mi s'a părut, fireşte...

JUSTINA.
(cu nelinişte).

Dane... poate nu-i părere... (aparte) Gabor!... mă înghiaţă frica...
Doamne, ce să fac?!
(tremură şi dă semne de cea mai mare nelinişte).

PĂRINTELE.

Justină, tu te sperii de nimica...
Nimeni nu era... vederea m'a 'nşelat de bunăseamă...
Cine-ar fi putut să fie?... (schimbând vorba, către *Anisia*)
Parcă te 'ntrebasem, mamă,
Despre taica... (Femeile tresar amândouă)
Unde este? (acelaş joc)
Dus în lagăr sau ascuns?

(Tăcere. Bătrâna abia se mai poate stăpâni).

Voi tăceţi? (cu tulburare crescândă)
De ce nu-mi spuneţi? (Femeile nu răspund).
Ce-i cu el?... (Acelaş joc).
Nici un răspuns?!...

(*Justina* se porneşte dintr'odată într'un plâns cu hohot. Bătrâna se ridică, cu pumnii strânşi, tremurând, dar fără nici o lacrimă).

ANISIA.
(izbucnind).

Da!... Mi l-au ucis tâlharii, câinii cari nu ştiu ce-i mila!
Fiarele fără de suflet din sămânţa lui Atila!
Da, mi l-au ucis!

PĂRINTELE.
(ca fulgerat, ş-acoperă faţa.)

O Doamne! Ce aud?!

ANISIA.
(cu sfâşiere)

Mi l-au ucis!
In altar l'au prins păgânii, chiar de lângă antemis,
Tocmai când slujea... deacolo, fără groază de păcat,
L-au târât pe trepte-afară şi 'n bucăţi l-au sfârtieat!

PĂRINTELE.
(cu glas întrerupt de plâns)

Mamă... mamă... dragă mamă! Cum de nu mi-ai spus nimic!

(frângându-şi mâinile)

El murea, cinstind altarul!... Pe când eu, eu suflet mic,
Eu fugeam ca un nemernic şi 'mi uitam de datorie!
Cum nu m'a trăznit atuncea dreapta cerului mânie!
Ar fi fost cu mult mai bine... n'aş mai fi ajuns s 'aud
Vestea asta... Doamne, Doamne! Tu m'ai pedepsit mai crud:

(Cu ochii la cer)

Lui i-ai dat o moarte sfântă... mie-o zdreanţă de viaţă!

(cu desnădejde)

N'am să văd de-acum figura lui senină şi măreaţă?
N'am să mai aud deacuma niciodată, niciodată,

Nici cuvântu-i de apostol, vorba-i dulce ş 'aşezată?...

(se ridică, aprig)

Dară ce folos acuma să-l bocesc ca o muiere,
Când mai am în vine sânge şi în braţul meu putere?
Fiecare clipă strigă către ceruri răzbunare!
Şi cu fiecare clipă creşte ura mea cea mare:
Dormi în lumea ta de umbre, dormi în pace, bun părinte!

(ridicând pumnii la cer)

Ai un fiu, să te răzbune!

JUSTINA.

(cu spaimă, caută să-l liniştească)

Dane!

ANISIA.

(sălbatec)

Dinte pentru dinte!
Vezi aşa te vreau, copile!

PĂRINTELE.

(vorbind, ca 'n aiurire, sie-şi)

Ce mai stai aci? La faptă!
Sângele vărsat te chiamă, fraţii 'n lagăr te aşteaptă!
Nu mai perde o clipită... Pleacă! Mergi acu, îndată...

(Se găteşte, agitat, de plecare. Justina dând un ţipăt, se aruncă în calea lui şi-l opreşte).

JUSTINA.

Dane!... Mamă Anisie!.. Nu-l lăsa să plece!

(La ţipătul *Justinei*, copilul s'a deşteptat, zăreşte pe tatăl său, sare din pat şi aleargă la dânsul.)

IONICĂ.

(îmbrăţişându-i genunchii).

Tată!

(Toţi trei tresar. *Părintele*, ca prin farmec, şi-a revenit, se 'ntoarce, şi ia copilul în braţe, îl strânge la piept îndelung.)

PĂRINTELE.

Îngere! Uitam de tine!.. (îl sărută)

JUSTINA.

(împreunând mâinele, cu ochii la cer)

Doamne, fii slăvit în veci!

IONICĂ.

(trecându'şi mânuţele pe după gâtul *Părintelui)*

Ai venit, tătuţă dragă?... nu-i aşa că nu mai pleci?...

JUSTINA.

Când aşa frumos te roagă, nu te 'nduri de el?

ANISIA.
(cu gravitate)

Rămâi!
Trebue şi tu să'ţi razemi capul de un căpătâi!
Nedormit de-atâta vreme şi trudit de drum, cum eşti
Caută să prinzi putere şi pe urmă să porneşti...

JUSTINA.

Ochi 'ţi sunt aşa de turburi, faţa parcă ţi-e de ceară...

PĂRINTELE.
(ezitând)

Poate voi aveţi dreptate... (oboseala îl pridideşte)
sunt trudit din cale-afară...

ANISIA.

Vino dar, şi te-odihneşte... Ia cu tine şi băiatul,
Ei mai sta cu el de vorbă până ţi-oiu aşterne patul...

(Trece în odaia de alături, unde *Părintele* pe care copilul îl trage de mână, se lasă atras de dorinţa iresistibilă de odihnă, *Iustina* rămâne singură în scenă).

SCENA III-a.

IUSTINA, (apoi) GABOR.

IUSTINA.

(Zăpăcită, rămâne o clipă în mijlocul scenei).

Ce să fac?.. A!.. masa... (strânge masa repede, dar dă un ţipăt înnăbuşit văzând uşa din fund deschisă).

Doamne! Am uitat să trag zăvorul!

(Dă să 'nchidă. *Gabor* însă împinge uşa 'n lături şi intră).

IUSTINA.

(în culmea spaimei).

A!..

GABOR.

(înnăbuşit).

Iustină, fii cuminte... Vezi că viu cu binişorul... Un cuvânt... O vorbă numai...

IUSTINA.

(aparte) Iar?... (cu mânie) Cum?... Cum ai îndrăznit? Fugi din casa mea!...

GABOR.
(rugător).

Iustină! Nici nu ştii la ce am-venit
Şi m'alungi?

IUSTINA.

Nu ştiu nimica... nici nu vreau nimic să ştiu...

GABOR.
(ca mai sus).

Crede-mă că ce mă face azi în casa ta să viu...

IUSTINA.

Fugi, ţi-am zis, — ori strig acuma...! (se opreşte brusc).

GABOR.

Te-ai trădat fără să vrei!
Ştiu pe cine strigi... Hai, strigă-l! Strig şi eu pandurii mei!

IUSTINA.

(rămâne ca împietrită, cu ochii rătăciţi, fără să poată rosti un cuvânt).

GABOR.

Ştiu, părintele-i acasă... L-am văzut când a intrat.
Da, îl am de-un ceas în mână, şi, cum vezi... eu — l'am cruţat!
L-am cruţat deşi mi-e dùşman, şi-l urăsc de două ori:
Mai întăi că ţine partea câinilor răzvrătitori,
Şi al doilea... ştii bine pentru ce... Ori vrei să-ţi spun?
Pentru-ca să vezi mai bine cum ştiu eu să mă răzbun!

(Pauză. *Gabor* face un pas. *Justina* însă nu se mişcă).

Nu răspunzi?... Cu toate astea, în Abrud, la casa voastră,
Când erai nemăritată, şi-ţi treceam pe subt fereastră...

JUSTINA
(acoperindu-şi faţa).

Taci, te rog! Ajunge...

GABOR.

... parcă alta tu erai atunci:
Te'ndurai chiar câteodată o privire să'mi arunci...
La un bal — vezi cum ţiu minte? — te-am jucat o [noapte'ntreagă...
Noapte neuitată.

JUSTINA.

Doamne!... Cum nu poate să'nțeleagă
Omul ăsta! (repede, înăbușit).
Pleac'odată!

GABOR.

Iar m'alungi?
(cinic) Ei, asta'mi place!
Nu pricepi că'i nebunie și că nu mai ai ce face?...
Tremuri?... Biată porumbiță!... Nu... nu plec!... De zile'ntregi
Țin să am cu tine-o vorbă... Pentru ce nu mă'nțelegi?...
O! puteam așà de bine să te iau pe sus, cu sila,
Căci în sat *eu* sunt stăpânul astăzi... Însă vezi, că mila
Nu mă lasă... Da, mi-e milă, — (cu mânie) ci, Justină!... Ține samă,
Și să nu te joci cu mine, scumpa mea, — c'apoi... mi-e teamă
Că răbdarea mea 'ndelungă va lua sfârșit odată —
Și în suflet ura oarbă ca o fiară 'nfometată
Mi se va trezi — și-atuncea, cum te rog frumos acuma,
Tu mă vei ruga zadarnic... (rugător) Un cuvânt, o vorbă numa...
(brutal) Vrei ori nu să-ți scapi bărbatul!... Da sau ba?...
(*Justina* tace)
Ci spune-odată!
(face un pas spre dânsa)

JUSTINA.

(cu cea din urmă energie).

Nu 'ndrăznì să-ntinzi asupră-mi, liftă, mâna ta spurcată!

GABOR.

(cu dispreţ).

Vezi ce bine se cunoaşte că eşti neam de-opincă proastă!
Hei, dar n'ai să-mi scapi din ghiare (scrâşnind) floare mândră
[din fereastă!
(ferm) Casa-i toată 'nconjurată, nimenea de-aci nu pleacă!...
(iese).

SCENA IV-a.

JUSTINA (singură, apoi) ANISIA.

JUSTINA.

(sfârşită, se târăşte până la uşă, trage zăvorul, apoi se întoarce spre uşa din dreapta, şovăind).

Dane!... Mamă Anisie!... Mamă... Nu mai pot... mă'nneacă...
(cade).

(Scena rămâne pustie câteva secunde, cu Justina căzută de-a-curmezişul, lângă prag. Afară zgomot de paşi şi glasuri înnăbuşite. Bătrâna intră repede).

ANISIA.

Parc'am auzit un ţipăt... Dar ce văd?... Justină!... fată!...
Ce-i cu tine?... (se apleacă) Nu răspunde! (cată s'o trezească).
Sfântă Maică Preacurată
Nu te îndura! Justină!...

JUSTINA.
(dezmeticindu-se, duce mâna la frunte).

Am visat?... S'a dus?

ANISIA.

Justină,
Vino'ţi, fata mea, în fire!

JUSTINA.
(ţipând).

Vin acum! (zgomot afară).

ANISIA.
(atentă).

Cine să vină?

JUSTINA.

Ungurii!... Pandurii, mamă! Iată-i! Au sosit acuşa...

(Işi frânge mânile).

ANISIA.

(stinge repede opaiţul. Scena se întunecă. Bătrâna, în mijlocul scenei, nemişcată, dreaptă, într'o atitudine de aşteptare demnă. Zgomotul creşte afară, se aud bocănituri puternice în uşă).

VOCI.

(afară).

Hei, deschideţi!

VOCEA LUI GABOR.

Ori deschideţi, ori, de nu, vă spargem uşa!

(Femeile nu răspund. Izbită cu putere, uşa sare din ţâţâni şi cade cu zgomot. Câţi-va panduri cu torţe aprinse intră cei dintâiu, apoi *Gabor* şi ceilalţi, cari fac cerc în jurul femeilor).

SCENA V.

JUSTINA, ANISIA, GABOR, PANDURII, (apoi) PĂRINTELE DAN.

UN PANDUR.

Unde-i hoţul de părinte?... (îl caută).

ANISIA.
(le ţine calea).

Oameni buni, ce căutaţi?
Cum veniţi voi în puterea nopţii să ne tulburaţi?...
Sîntem singure acasă...

JUSTINA.

Singure, de-o săptămână...

ANISIA.
(tăindu-ivorba).

Şi copilul care doarme-alături...

ALT PANDUR.

Nu minţi! Taci, căţea bătrână!

ALT PANDUR.

Mai bine spune unde ţi-ai ascuns feciorul!

1-UL PANDUR.
(cu săcurea ridicată).

Spune, ori, de nu, îţi spintec ţeasta 'n două cu toporul!

ANISIA.
(în dreptul uşei din stânga).

Cum?... Amèninţi o femee?... Stai c'am să 'ţi arăt eu ţie!
(Cu o mişcere bruscă îi smulge săcurea din mână şi o ţine ridicată, gata să lovească)
Cine şi-a urât viaţa dintre voi, acum să vie!
Nu 'ndrăzniţi nici unul, pare?... Ori vă temeţi — de-o muere!?..

PANDURII
(unii repezindu-se, alţii ezitind).

Prindeţi-o! — Staţi! — Apucaţi-o! — N'o lăsaţi! — Pe ea!

GABOR
(se aruncă la mijloc).

Tăcere!

Staţi pe loc! (Pandurii se retrag).

Femee-ascultă! Trebue să mă asculţi!
Toţi sântem bărbaţi în fire şi, cum vezi, destui de mulţi!
Spune unde ţi-e feciorul şi te vom lăsa în pace...
Ştim că n'a eşit din casă, şi-l vom prinde (cu mânie).

Nu mă face
Că întorc îndată foaia, şi va fi amar de voi...
(Inaintează).
Jos săcurea!

(acelaş joc).

Feri în lături!

(bate din picior).

Lasă-mă să trec!

ANISIA
(dârz).

Nu vroi!

GABOR
(crunt, către panduri).

Hai! Luaţi-o!

(Pandurii se reped, doi o apucă de mâni, ea se zbate, cade 'n genunchi, dar nu lasă totuşi, săcurea).

IUSTINA.

Dane !... Dane !...

(In timpul luptei, uşa din dreapta se deschide şi apare în prag, liniştit, *Părintele*).

PĂRINTELE.
(cu măreţie).

Iată-mă-s ! Ce vreţi cu mine ?...

(Toţi tresar şi rămân o clipă înmărmuriţi).

Mamă, lasă jos săcurea !.. (*Anisia* se ridică, săcurea-i scapă din mâini).

(*Părintele* către panduri) Aţi venit să mă luaţi !...

(către *Iustina*) Du-te, vezi de prunc, Iustino !

(Pandurii vor să-l apuce. *Părintele* îi opreşte cu un gest).

Staţi ! Nu mai înaintaţi !

(Către *Gabor*).

Nu-i nevoe să mă lege !... Merg de bună voie chiar !

(Mişcare din partea *Anisiei*).

Nu te potrivi lor, mamă !... Lasă-i !... totul e 'n zadar !...

Este-o vorbă românească : ce ţi-e scris, ţi-e pus în frunte...
Dumnezeu le ştie toate... Cruţă pletele 'ţi cărunte...

(Către panduri).

Faceţi ce voiţi cu mine ! Merg senin la judecată...

(*Iustina* intră cu *Ionică*).

Să'mi îmbrăţişez copilul numai...

(Il ridică în braţe, îl sărută, apoi îl dă în grija *Iustinei*, care 'şi frânge mâinile plângând).

IUSTINA.

Dane!... Doamne! Iată
Mi-l pornesc!... mi-l duc! (vrea să se răpeadă după dânsul).

UN PANDUR.
(o înbrânceşte la oparte).

In lături!

GABOR.
(cătră doi panduri, arătând pe Iustina).

Staţi aici! V-o dau seamă!

PĂRINTELE.
(în treacăt).

Cerul să vă aibă'n pază... Dumnezeu cu tine, mamă!

(Cătră *Iustina* şi *Ionică*).

Şi cu voi! (îi binecuvântă, apoi ridică ochii la cer).

Tu, dulce tată, mă zăreşti de-acolo oare?...

(Escortat de Gabor şi Panduri, iese cu fruntea ridicată, făcând un gest larg, ca un om iluminat de o rază de sus.)

ANISIA.

(Rămâne în mijlocul scenei; după o scurtă gândire.)

Ori îl mântui de la moarte, ori... să-l văd măcar cum moare!

(Se repede ca nebună și trece printre panduri, scăpând pe ușe.)

(Cortina).

ACTUL AL II-lea

Inchisoarea lui Horea, la Bălgrad (Alba Iulia). In fund, o ferestrue cu gratii; uşă în dreapta; un pat de scânduri la părete, în stânga. La ridicarea cortinei Părintele, la o masă, citeşte din Psalmi. Se 'ntunecă.

SCENA I-ia.

PĂRINTELE
(singur, citeşte rar).

...Caută, Doamne, şi mă miluiaşte
Pre tocmala cărui te iubiaşte,
Pre cuvântul tău să-'mi tocmeşti paşii
Să nu 'mi poată învinge pizmaşii,
De clevete de om tu mă scoate...

Nu mai văd... (inchide cartea şi trece la fereastră).
Ce grabnic curge cea din urmă zi din viaţă...
Cade noaptea... pentru mine noapte fără dimineaţă...
(Pauză).
Altfel îmi visam eu totuşi cel din urm' apus de soare!...

Nu ticăloşit de lanţuri, lâncezind în închisoare,
Cum mi-aştept osânda astăzi...

(cu însufleţire)

Ci—sburând în vălmăşagul
Luptei pentru libertate!...

(amar)

Ah! la ce-am sfinţit eu steagul
Dacă n'am ştiut să-l apăr?!...

(Rămâne dus pe gânduri, cu fruntea 'n mâni. *Temnicerul* cu un felinar în mână, conduce pe *Justina* care înaintează dibuind).

SCENA II-a.

PĂRINTELE, JUSTINA, TEMNICERUL.

TEMNICERUL
(către Justina).

N'ai decât un sfert de ceas
Până când se schimbă straja... (aşează felinarul în cui).

JUSTINA
(rămâne în umbra uşei fără să poată face un pas).

TEMNICERUL.

Haide... unde ai rămas?
Hei, părinte! ai un oaspe... (ese).

PĂRINTELE
(ridicând capul).

Cine 'mi tulbură hodina?

JUSTINA
(înecată de plâns).

Dane!... Eu sunt... eu, Justina... Nu mă mai cunoşti?
(îşi dă înlături ştergarul de borangic de pe faţă).

PĂRINTELE
(aleargă spre dânsa).

Justina!...
Tu... cum ai pătruns la mine?...

JUSTINA.

Şi puteam să nu pătrund?
Dar aş fi scurmat în unghii tot pământul până-n fund!...
Vezi, m'am zăpăcit cu totul...

PĂRINTELE
(cu grijă).

Şi Ionică?... Unde-i?... Spune!

JUSTINA.

E voinic şi teafăr, Dane!

PĂRINTELE.

Bine, dar prin ce minune
Aţi scăpat?...

JUSTINA.

Printr'o minune! Dumnezeu cel bun şi mare
Ne-a trimis fără de veste un mântuitor pe care
Tu-l cunoşti, şi cine ştie dacă nu tot el va fi
Cel menit ca să te scape şi pe tine de aci?...

PĂRINTELE
(căutând).

Un mântuitor pe care eu-l cunosc?...

JUSTINA.

Un om de seamă,
Dane!... Nu-l ghicești? Ți-aş spune numele, însă mi-e teamă...

PĂRINTELE
(cu însufleţire).

Că te-aud aceste ziduri?... Vrei atunci eu să ţi-l spui?
Nu-i aşà că este Iancu? Iancu şi cu Moţii lui!

JUSTINA.

Iancu este-n munţi, departe, Dane, cine ştie unde...

PĂRINTELE
(desamăgit).

Cum? Justină! Nu e Iancu? Cine este-atunci?... Răspunde!...

JUSTINA
(cu sfială).

E un domn puternic, Dane, care ţine mult la tine...
El mi-a înlesnit intrarea... Ce te uiţi aşà la mine?
Da, — de necrezut, şi totuşi...

PĂRINTELE
(ca într'o revelaţie).

Groful!

JUSTINA.

L'ai ghicit! Da, — el!

PĂRINTELE
(amar).

Mai curând aşi înţelege dragostea 'ntre lup şi miel!

JUSTINA.

O, dac'ai cunoaşte, Dane, gândurile lui curate...

PĂRINTELE
(cu gravitate).

Clipele vieţii mele, draga mea, sunt numărate...
Tot ce pot spera cu cinste e cununa de martir...
Eu mă 'mpac cu gândul ăsta... şi, de tine nu mă mir
Că mai pui crezare 'n vorbe...

JUSTINA.

Dane, lasă-mă să-ţi spun...
Nu căta că este Ungur... E un om aşà de bun!

Ai să vezi şi tu... Ascultă!... Nu trecuse nici un ceas
După ce te-au dus pandurii, dintre cari doi au rămas
Puşi spre pază-mi... două fiare, Dane! Am crezut că mor...
I-am rugat să-mi dee drumul, m'am târât în faţa lor,
Le-am îmbrăţişat genunchii... şi Ionel, unindu-şi plânsul
Cu al meu, credeam că milă vor aveà măcar de dânsul.
Pace! Inime de piatră... Mă gândeam ce vicleşug
Aş putea să pun la cale, să-i încurc, să pot să fug...
Şi — le-am dat rachiu... Spurcaţii, cum au dat de băutură,
Parcă se'mblânzir'o leacă... L-au băut, şi mai cerură...
Noi steteam pieriţi de-o parte... sângele-mi svâcnea în tâmple
Şi-aşteptam fără nădejde, neştiind ce-o să se 'ntâmple...
Când deodat' aud un tropot, şi-am ţipat atuncea tare:
Am crezut că se re'ntoarce cânele de Gabor, care
Vine-acum să mă ridice... Însă mulţumescu-ţi Ţie,
Doamne! N'a fost Gabor!... Însuşi Nemeşul a fost să fie!
Cum l'au fost zărit pandurii, au sărit arşi, drept în sus.
«Ce se 'ntâmpl' aci?» întreabă dânsul... Eu, plângând, i-am spus
Tot... iar el, muşcându-şi buza, parcă-şi stăpâneà mânia:
«Unguri sunteţi voi şi astfel vă'mpliniţi voi datoria?...
Hai, căraţi-vă, şi spuneţi Căpitanului, că eu,
Arpad, Comite de Nyáry, sunt stăpân în satul meu!»
Se întoarce şi pe capul pruncului o mînă pune:
«Preoteasă, fii pe pace... Nu mai suspina»—îmi spune

«Că părintele-o să scape dacă n'are nicio vină...
«Mă voiu pune eu la mijloc...»

PĂRINTELE.

Este prea târziu, Justină!
Judecata e 'ncheiată şi sentinţa...

JUSTINA.

Dane, ştiu...
Groful însă-i om cu vază...

PĂRINTELE.

Nu, Justină... e târziu!
La nimic nu-mi foloseşte, ori şi cât de multă vază
Ar avea, — de-acì 'nainte... Pentrucă, ştii ce 'nsemnează
Tribunalele statarii? Cinci calăi s'adună 'n grabă
Şi mai mult de ochii lumii te sucesc şi te întreabă
Cum le vine lor mai bine... Şi nimica nu te-ajută,
Chiar de-ai fi mai alb ca ziua, căci sentinţa e ştiută
Dinainte: moartea!

JUSTINA. (cu groază)

Dane, taci!

PĂRINTELE.

Şi-odată ce-o sentinţă
S'a rostit, orice-ar mai face, nimănui nu-i stă 'n putinţă
S'o amâne ori s'o schimbe... nimănui!

JUSTINA.

Mă înfiori!

PĂRINTELE.

Nici Guvernatorul ţării n'are dreptul...

JUSTINA.

Tu... să mori?
Nu se poate asta, Dane... Merg şi eu atunci la moarte!...

PĂRINTELE.

Tu... rămâi! Ai pe Ionică... Să grijeşti să 'nveţe carte...
O s'apuce vremi mai bune. Poate, când s'o face mare,
El va fi răzbunătorul nedreptăţilor amare!

Du-l la Blaj, la şcoala noastră românească, să înveţe
Să cinstească, pe martirii neamului, — din tinereţe...

JUSTINA.

Dane! Nu, — nu-i cu putinţă tu să mori!... Ascultă... Iartă,
De socoţi cu dinadinsul că nădejdea mea-i deşartă,
Însă nu-mi lua nădejdea, nu... E mare Cel-de-sus!
Am vorbit cu Groful astăzi... Dane, iată ce mi-a spus:
«Preoteasă, am să caut să-i vorbesc, — şi vom vedea!»

PĂRINTELE.

N'a venit...

JUSTINA.

Eu cred că vine...

PĂRINTELE.
(dând din umeri).

Totuşi... nu 'nţeleg ce vrea:
De la moarte tot nu poate să mă scape...

JUSTINA.

Dane! Dacă
Îţi iubeşti copilul încă şi de ţii măcar o leacă
La Justina ta, ascultă! O ascultă-mi rugămintea:
Să-l primeşti frumos...

PĂRINTELE.
(cu mustrare)

Justină!

JUSTINA.

Fără patimă...

PĂRINTELE.

'Naintea
Domnului din cer şi 'n faţa morţii toţi suntem de-o seamă!
N'am să-mi plec genunchii...

JUSTINA.

Dane, asta nu! Dar vezi, mi-e teamă...
Tu eşti bun, deşi prea lesne te aprinzi... Înfrână-ţi firea...
Dane! cugetă că poate el ţi-aduce mântuirea...

PĂRINTELE.

Să lăsăm această vorbă... Mama unde-i?

JUSTINA.

Mi se pare
C'a plecat de-atunci spre lagăr... In oraş nu-i...

PĂRINTELE.

Suflet mare
S'o fi dus, da, să se plângă Iancului... De m'ascultà,
Ea, la vârsta ei... (cade pe gânduri, apoi, după o pauză mai lungă, cu glas schimbat).

Justină!

JUSTINA.
(tresărind).

Dane?

PĂRINTELE
(incet).

Dă-mi năframa ta!

JUSTINA
(îi dă năframa).

Ţine-o... dar... ştii că năframa-i semn de despărţire, Dane...

PĂRINTELE
(cu duioşie, vorbind mai mult pentru sine).

Să mă leg la ochi cu dânsa, când m'or duce...

JUSTINA
(cu desnădejde).

Nu, sărmane!
Pentru Dumnezeu, nu-mi rupe inima... Mai bine las',
Lasă-mă să cred că totul e un vis urât de-un ceas,
Da, un vis urât din care ne-om trezi iar împreună,
Fericiţi, toţi trei...
(Ceasul dela turnul cetăţii sună prelung şi rar. Amândoi l'ascultă înfioraţi).

PĂRINTELE.

Justină, ceasul despărţirii sună!..
(intră *Temnicerul*).

TEMNICERUL.

Straja vine să se schimbe... Trebue să pleci, femee...

JUSTINA
(încleştându-se de gâtul *Părintelui*).

Nu... nu... nu aşa de grabă! Roagă-l, Dane, să mai stee,
Să m'aştepte două clipe până 'mi iau rămasul bun...
Dane!... nu mai zici nimica?

TEMNICERUL.

Hai, femee!...

JUSTINA
(ca mai sus).

Ce să-i spun
Lui Ionică?...

PĂRINTELE
(vorbind greu).

Spune-i... spune-i... să se poarte bine, dragă...

JUSTINA
(dă din cap, privind la el pierdută).

Da!

PĂRINTELE
(căutând parcă departe, în zare).

Şi... — să nu-şi uite legea pentru lumea asta 'ntreagă!

TEMNICERUL
(aspru).

Hai, ajunge-acum!... Porunca e poruncă...
(O smulge, îmbrâncind-o spre uşă).

JUSTINA
(ţipă).

Dane!...
(*Temnicerul* iese cu *Justina*, trântind uşa).

GLASUL JUSTINEI
(stins, afară).

Dane!...

SCENA III-a.

PĂRINTELE, (apoi) TEMNICERUL (şi) GROFUL.

PĂRINTELE
(se trezeşte ca dintr'un vis, cu năframa în mână).

Da... e semnul despărţirii... (Pauză).
Suflet copleşit de rane,
Reculege-te de-acuma... tot ce-i trecător în tine
Să se stingă... te găteşte spre jertfire...
(Rămâne o clipă cu capul căzut în piept, apoi se ridică).
Nu mai vine
Nemeşul, de bună seamă... (se culcă pe patul de scânduri; privind lung năframa). O trimite, Doamne, somnul
Blând-liniştitor asupră-mi... să-i visez... pe dânşii!...
(Intră *Temnicerul*).

TEMNICERUL.

Domnul
Comite Arpad de Nyáry...

PĂRINTELE
(se ridică surprins).

Cum? E-aci?

TEMNICERUL.

Binevoeşte
Să te 'ntrebe chiar, Părinte, dacă-l poţi primi?...

PĂRINTELE.

Fireşte
Că-l primesc... Incape vorbă? (*Temnicerul* deschide uşa).
(aparte) Suflete! de-acum fii tare!
Fii bărbat! (Ascunde năframa la sân şi îşi ia o atitudine demnă. Intră *Groful*. E un om de vârsta Părintelui, cu un aer distins. Poartă costumul luptătorilor maghiari din 48, atilă, etc.).

GROFUL
(vine spre Dan, cu mâna întinsă de departe).

Salut, părinte!

PĂRINTELE
(cu o uşoară înclinare).

Mă închin... (îşi strâng mâinile).
(Pausă). Ce întâmplare
Norocoasă prilejeşte robului din închisoare
Vizita 'Nălţimii tale?..

GROFUL
(vizibil emoţionat).

O 'ntâmplare cam... ciudată...
Adică... nu-i întâmplare... vei vedeà acu, îndată...
Numai dă'mi răgaz... (Işi scoate mănuşile).

PĂRINTELE.

Sunt gata să te-ascult... dar, mai 'nainte,
Mulţumesc 'Nălţimii tale...

GROFUL.

Pentru ce?... A! da... Părinte,
Nu încape mulţămită... Mi-am făcut doar datoria...

PĂRINTELE.

Fapta Înălţimii tale, totuşi...

GROFUL.

Lasă'mi bucuria
De a'mi mulţumì la urmă, când vei ştì ce m'a adus...

Şezi, părinte! (se aşază amândoi la masă, faţă în faţă).
Nu-i o simplă întâmplare, cum ţi-am spus...
Dacă am venit să'ţi tulbur tocmai clipele aceste,
Pricina... Dar e mai bine să încep prin o poveste...
Şi te rog să'mi ierţi aceasta fără voe-a mea zăbavă...
(Pauză)
Ţi-aminteşti, Părinte, încă orăşelul pe Târnavă
Unde-am şcolărit pe vremuri?...

PĂRINTELE.

Da, — am fost colegi de clasă
In copilărie.

GROFUL.

Multă vreme 'n urmă ni-i rămasă!..
Poate-or fi vre-o unsprezece ani de-atunci şi chiar mai bine..
Totuşi n'am uitat, — şi parcă te zăresc şi azi pe tine
In opinci şi cu căciulă, în modestul vostru strai
De la ţară...

PĂRINTELE
(cu demnitate).

Portul nostru strămoşesc, da!...

GROFUL.

Tu erai
Un Valah înalt şi sdravăn, eu—un gingaş prunc de nemeş.
Tu, posomorît şi harnic, eu — neastâmpărat şi... leneş.
La 'nceput duşmani de moarte... dar căzurăm la 'mpăcare,
Căci... făceai mai bune teme, şi — aveai şi pumnul tare...
Ne-am împrietenit... şi, iată, că 'ntr'o zi de vară, caldă,
Am fugit tiptil din şcoală şi-amîndoi ne-am dus la scaldă.

PĂRINTELE
(tulburat).

Inălţimea ta, ce vremuri mi-aminteşti ?..

GROFUL.

A ! prin urmare
Iţi aduci şi tu aminte ?.. Târnava venise mare
Şi copilul cel de nemeş nu ştia să 'nnoate bine...
Până când să bag de seamă, simt nisipul de supt mine
Că se duce şi-o bulboacă mă apucă dintr'odată
Şi mă 'nghite... într'o clipă a 'ncetat în piept să'mi bată
Inima...

PĂRINTELE
(întrerupându-l).

Şi eu atuncea, îngrozit...

GROFUL.

...te-ai aruncat
Cu primejdia vieţii tale să mă scapi, şi — m'ai scăpat!
Când m'am deşteptat pe ţărmuri, zguduit ca dintr'un vis,
Te-am văzut pe tine-alături în genunchi, şi am închis
Ochii iarăşi, — dar... scăpasem! Vezi, această întâmplare
Mi-a rămas aşa de vie 'n mintea mea, încât îmi pare
Că de-aş mai trăi un secol, n'am s'o uit... n'o pot uità!
Hei, de nu erà Valahul cel vânjos...

PĂRINTELE
(protestând).

'Nălţimea ta!

GROFUL.

Da, de nu erà Valahul, n'aş mai fi nici eu pe lume!...
(Mişcare din partea *Părintelui*).
Căile ne despărţiră mai târziu... Dar eu anume

Căutam de mult prilejul, ca să fiu cu mulţumire
De-un folos acelui care mă scăpase de peire...
Şi slăvit să fie cerul care azi îmi dă putinţa
Şi-un prilej aşà de vrednic să 'mi arăt recunoştinţa...
Dar... la ce atâta vorbă? Poţi chiar însuţi să ghiceşti
Unde bat... (Pausă). Eşti liber!

PĂRINTELE
(neîncrezător).

Liber! — Inălţimea ta, glumeşti?

GROFUL.

Nu glumesc nici cum: Eşti liber!... Mi-aş puteà iertà eu gluma?
Tot e pregătit de fugă... da, şi poţi plecà de-acuma...
Eu te însoţesc, Părinte!

PĂRINTELE
(după o scurtă ezitare, hotărât).

Nu! — Nu pot să plec!

GROFUL
(mirat).

Ce fel?

Moartea când îţi stă la uşe...

PĂRINTELE
(se ridică).

M'aş numi cel mai mişel
Om din lumea asta 'ntreagă, urgisit de-un neam întreg,
Când aş pune preţ pe viaţa ce mi-o dărui....

GROFUL
(nedumerit).

Nu 'nţeleg...
Socoteam să-ţi fac un bine..!

PĂRINTELE.

Ai uitat pe semne cui
Vii aici, în închisoare, să-i vorbeşti...

GROFUL
(atins).

Ce vrei să spui?
Şi de ce alegi deodată tonul ăsta îndrăzneţ?

PĂRINTELE.

Iartă... dar, spun adevărul : am citit prea mult dispreţ
In propunerea ce 'mi face domnul Grof de a fugi...

GROFUL.

Te înşeli, Părinte! Numai dorul meu de-a'ţi răsplăti
Fapta din copilărie...

PĂRINTELE.

Sufletu 'mpăcat n'aşteaptă
Plată pe pământ: în ceruri este cumpăna cea dreaptă...
Dar... să zicem că deodată mintea mi-ar cuprinde-o ceaţa
Unei slăbiciuni de-o clipă, şi-aş primi... E dulce viaţa,
Şi la vârsta mea, mai poate să 'mi îmbie încă multe
Bucurii cari să 'mi îndemne inima ca să te-asculte...
Ce-ar urma d'aci?.. Pot oare eu, de-s om de omenie,
Când duşmanul însuşi vine...

GROFUL
(se ridică agitat)

Nu cu gând de duşmănie
Am venit aci...

PĂRINTELE.

Şi totuşi nu sîntem duşmani noi oare?
Când duşmanul deci mi-ajută ca să scap din închisoare,

Pot eu să mai intru 'n luptă? Arma o mai pot purta
Impotriva lui?..

GROFUL
(cu un gest de nerăbdare)

Părinte, totuşi...

PĂRINTELE
(din ce în ce mai aprins).

Spune: pot uita
Nedreptăţile cumplite, cruntele fără-de-legi
Ce le faceţi împotriva naţiunii mele 'ntregi?

GROFUL
(enervat, scăpând vorba).

Dar a *voastră* este vina!

PĂRINTELE
(cu durere).

Spune dac'aveà vre-o vină
Tatăl meu a cărui viaţă nu a fost decât lumină?

Pentru ce l'au prins ai voştri în altar şi l'au ucis?
Pentru ce, eu...

GROFUL
(căutând să-l oprească).

Dar, Părinte..!

PĂRINETLE
(aprig).

Pentru ce, da, m'au închis
Şi de ce mă duc la moarte?.. Strigă sângele la cer!

GROFUL
(acelaş joc).

Dar, Părinte, vezi prea bine...

PĂRINTELE
(cu aprindere).

Nu!... Mai bine e să pier
Ca şi el şi mulţi ca dânsul pentru causa cea dreaptă...

GROFUL

(gata să izbucnească).

Pentru-o cauză pierdută!... (se plimbă agitat).

PĂRINTELE

(cu ironie, încrucişând braţele).

Inălţimea ta s'aşteaptă
Poate să mă lepăd însu-mi...?!

GROFUL

(luându-şi seama, stăpânindu-se).

N'am venit ca să mă cert
Cu Sfinţia ta... Vreau numai să te rog...

PĂRINTELE

(cu un gest de 'mpotrivire).

Nu... e 'ndeşert!
Cărţile s'au dat pe faţă!...

(Tăcere penibilă).

Dacă te-am scăpat atunci,
Nici n'am drept la vre-o răsplată: Ce eram noi? Nişte prunci!

Nu ştiam ce e pe lume!

(cu tărie)

Astăzi însă ştim! Aşa e?
Astăzi inimile noastre ard încinse de-o văpae
Sfântă care se numeşte: dragostea de neam...

GROFUL

(se opreşte drept în faţa lui, măsurându-l de sus).

Părinte!
Este o deosebire... Voi, la drept, n'aveţi cuvinte
Să vă răsculaţi... Noi însă... Neamul nostru...

PĂRINTELE

(demn).

Neamul meu
Este tot aşa de vrednic şi de bun la Dumnezeu...

GROFUL

(isbucnind).

Ha! Mă faci să râd, părinte!

(cu dispreţ)

Neam valah! Neam de iobagi,
Bun doar să răstorni pământul, bun cu boii 'n plug să tragi
Şi să sameni pentru alţii... Asta este neamul tău!

Pe când noi, hei, noi Maghiarii... ! Drept îţi spun, îmi pare rău
Când te văd căzând în prada unor fantezii deşarte,
Tu, bărbat în toată firea, preot dintre cei cu carte...
(mai calm)
Crede-mă, Părinte, dacă ţi-ai cunoaşte datoria...

PĂRINTELE
(cu amărăciune).

Asta vi-e egalitatea, libertatea şi frăţia?...

GROFUL.

Sunt ideile nebune ale veacului pe care
Capetele voastre-aprinse le-au luat şi la 'ntâmplare
Răspândindu-le prin gloată, ea, prostită, le ascultă,
Fără ca să le priceapă... Dar e cea mai grea insultă
Trista voastră 'ncumetare de-a vă crede de-opotrivă...
Creadă, dragul meu, aceasta, gloata oarbă şi naivă
Ce se lasă amăgită pururea de-agitatori,
Iară nu un om ca tine... Spune, nu-i păcat să mori,
Nu-i păcat chiar şi de traiul ce l'ai dus acolo 'n sat,
Păstorind un pâlc de oameni păcătoşi cum i-a lăsat
Dumnezeu... Când generoasa naţiune ungurească
Şi-a deschis cu bucurie braţele să te primească!...

PĂRINTELE

(demn).

Nu-s decât un simplu popă dela sat şi dintr'un neam
De iobagi, da, ai dreptate... dar copilul care-l am
Nu-i iobag, — nici rob, ca mine — şi al lui e viitorul!
Multe, multe generaţii au muncit din greu ogorul,
Stăruind încovoiate peste-a plugurilor coarne,
Veacuri peste veacuri glia răbdătoare s'o răstoarne,
Pentru-ca din noaptea neagră a osândei lor să vină
Astăzi tânăra mlădiţă să se 'nalţe la lumină:
Pentru-ca să crească liber fiul meu... şi tu îmi cei
Să zădărnicesc atâta trudă... şi să-i uit pe ei,
Să mă lepăd de strămoşii scumpi şi pruncului ce-l am
Să-i apăs pe frunte fierul roş de vânzător de neam!

(Afară se aude un murmur depărtat).

Cine te îndritueşte ca să-mi ceri aceasta mie?!...
Şi apoi, la urma urmei, când, acuma ani o mie,
Aţi venit, barbari...

GROFUL

(aspru).

Părinte!

PĂRINTELE.

Voi cari vă 'nrudiţi cu Hunii,
Trebue s'aflaţi...

GROFUL
(acelaş joc).

Părinte!

PĂRINTELE
(apăsat).

Să aflaţi, da, că străbunii
Ni-s de viţă 'mpărătească... Falnicul popor roman...

GROFUL.
(ironic).

Eh! povestea voastră scumpă cea cu Dacii şi Traian...
Fleacuri de-adormit copiii... dar le ştiu pe dinafară!
Cine 'mi poate da dovadă oare că această ţară
Nu erà pustie toată când venirăm noi aici?...
Noi suntem cuceritorii orişicum... voi, — venetici!
V'am răbdat mai mult de milă şi-aţi trăit ca vai de voi!

PĂRINTELE.

Văd că n'o să ne 'nţelegem nici în ziua de apoi!

GROFUL
(furios).

Voi să staţi de noi alături?...
(cu emfază).
Ce covor de fapte mari
Au desfăşurat în faţa lumii nobilii maghiari
Când veniră 'n Europa şi de-o mie de-ani încoace
Până azi când luptă 'n contra Pajurei austriace!
Neamul vostru? Neam becisnic! Neam de trădători de ţară,
Cari nu vor s'apuce arma pentru patria maghiară,
Nici nu vor în ea să vadă o împărăţie mare
Ce 'şi va 'ntinde stăpânirea dela mare pân' la mare!
Un Bărnuţ v'a scos din minte şi vicleanul de Şaguna
Vă împinge să vă vindeţi Nemţilor pe totdeauna,
Numai spre a face umbră idealului maghiar!
Voi alături cu Maghiarii?!.. Nici nu ştiţi ce vreţi măcar!

(In focul discuţiei, nici unul nu observă o larmă surdă care pare a creşte din depărtare).

PĂRINTELE.

Da, alături! Cum de veacuri am luptat şi ne-am hrănit!
Da, şi nu e vina noastră dacă 'n veci ne-aţi duşmănit!

Noi v'am dat frăţescul sprijin !.. Cine 'n lupta cu păgânii
Pus'au piept cu voi alături de atâtea ori ?... Românii !
Da, întocmai cum, pe vremuri, m'am zvârlit într'o clipire
Cu primejdea vieţii mele să te smulg dela peire,
— Singur mi-ai adus aminte — astfel neamul meu viteaz
A sărit întotdeauna să v'ajute la năcaz !
Ce ne-aţi dat în schimb ?... Dispreţul !

GROFUL.

Carne bună de războ
Voi aţi fost întotdeauna mercenari, — iar nu eroi !
Căpitani maghiari în lupte vă 'mpingeau — o laşă turmă...
Noi avem tradiţii scumpe, glorioase... Voi o urmă
N'aţi lăsat... trecutul vostru e un haos... Nici un nume
De Valah, pre cât am ştire, n'a sunat cu cinste 'n lume...

(Larma pare a creşte, apoi scade iar).

PĂRINTELE.

Dar Mihai ? Ştefan-cel-Mare ?

GROFUL
(cu ciudă).

Nişte hoţi !

PĂRINTELE.

Aha! Vă dor
Incă rănile făcute de-ascuţişul lăncii lor!
Da, vă dor şi-or să vă doară pururea...

GROFUL
(furios).

Ha!

PĂRINTELE.

Stai puţin!
Cin' v'a dat pe Huniazii, stâlpii neamului creştin?
Nu Românii?

GROFUL.

Dar, Părinte! Huniazii fură mari,
Pentru-c'au trecut în partea noastră: S'au făcut Maghiari!

PĂRINTELE.

Ba de-aceea-am fost nemernici noi, şi proşti, că vi-i-am dat!
Ne-aţi luat ce-aţi vrut!... Românul a tăcut şi a răbdat!

Astăzi însă se deşteaptă şi de-acuma înainte
Va venì şi el să-şi ceară drepturile, ţineţi minte!

(Afară larma depărtată creşte din ce în ce mai mult).

Vom venì, da! — şi mai bine sângele ni-l băltuim
Pân' la stropul cel din urmă... Schimbe-se în ţintirim
Ţara asta... să rămână, cum spuneai c'a fost, pustie!...

GROFUL

(întrerupându-l, cu un gest).

Sorţii 's aruncaţi de-acuma!

PĂRINTELE.

Fie!

GROFUL

(tresare nedumerit, auzind abia acum tumultul surd care vine de departe).

Vremea e tîrzie!...
Trebue să plec...

(către Dan)

Părinte, am venit cu gând de pace
Şi mă 'ntorc aprins de ură... Da,— şi văd că orice-am face
E 'n zadar: nu ne 'nţelegem!

PĂRINTELE.

Ce-ţi spuneam eu?

GROFUL.

Nu, Părinte,
Înţelegere nu este între noi de-aci 'nainte!...
(se reculege).
Dar...
(îi întinde mâna).
Ca vechi colegi de şcoală...
(Amândoi rămân o clipă cu mâinele împreunate şi se privesc faţă în faţă).

PĂRINTELE
(după o pausă, lăsând mâna *Grofului*).

Vezi, nu sîntem două ramuri,
Din acelaş trunchiu pornite... Două rase, două neamuri,
Amîndouă faţă 'n faţă supt acelaş cer crescute,
La o laltă înfruntarăm vijeliile trecute,
Dar acuma fiecare năzueşte spre lumină,
Fiecare vrea să prindă mai adînc la rădăcină,
Şi 's ursite între ele pururea război să poarte,
Incleştate 'n luptă oarbă pe viaţă şi pe moarte!..

GROFUL.

Dar, atunci... săcurea numai poate să decidă..!

PĂRINTELE.

Cadă
Deci săcurea! Eu sînt gata! (Afară murmurul răscoalei s'a apropiat acum şi creşte în răstimpuri treptate).

GROFUL
(cu melancolie).

Cine-ar fi putut să creadă
Totuşi..!

PĂRINTELE.

Poţi să ştii ce scrie, oare, în a sorţii carte?

GROFUL
(dând din umeri).

Cine ştie!
(mişcat)
Plec...

(Vrea să pornească, dar se opreşte nehotărît, parcă ar dori să mai stărue încă).

Părinte!... Ceasul nu mai e departe...

PĂRINTELE
(senin).

Ştiu... trimite pe duhovnic!...

GROFUL.

Asta ţi-e dorinţa..?

PĂRINTELE.

Da.

GROFUL.

Altceva nimic?

(Părintele, cu braţele încrucişate pe piept, nu răspunde. Pare cu totul adîncit într'o visare).

GROFUL
(se apropie de el şi-l îmbrăţişează).

Părinte!.. Eşti un om!..

(Pleacă tulburat spre fund. Când să iasă, uşa se deschide fără de veste şi *Temnicerul* intrând speriat, se loveşte piept la piept cu *Grofu*l. Acesta face un pas înapoi).

SCENA IV.

ACEIAŞI, TEMNICERUL.

TEMNICERUL
(îl ia la o parte, gîfîind).

Măria ta!
Spune straja că 'n cetate au pătruns cu vicleşug
Moţii... şi-au aprins pe margini tîrgul vechiu. Ai noştri fug
Plini de groază... tot oraşul geme năvălit de gloate...

GROFUL
(agitat).

Omule! vorbeşti aiurea? Nu se poate!
(aleargă spre uşe).
Nu se poate!

(Ese cu *Temnicerul*. Afară larma se aude acum aproape de tot şi ia un caracter ameninţător. *Părintele* însă rămâne în aceeaşi atitudine de adîncă visare).

SCENA V.

PARINTELE (singur, apoi) GABOR.

PĂRINTELE
(tresărind deodată, ascultă).

Ce însamn' afară larma oare?... Da!... S'a adunat
Lumea spre-a 'mi vedea sfârşitul... Ceasul, Dane, ţi-a sunat!
(Larma creşte).
Cât e de nerăbdătoare!

(Atent.)

Asta trebue să fie!
(Fereastra se aprinde de reflexul incendiului depărtat, luminând slab închisoarea).
Zorile!

(îngenunche. Solemn).

Indreaptă, Doamne, pasul meu cu bărbăţie
Către locul de osândă... Nimeni, nimeni să nu zică
Dintre cei ce-or să mă vadă, că am şovăit de frică...
(ridicând braţele ca în extaz).
Iară voi, măreţe umbre, voi, toţi cari aţi suferit
Intre-aceste ziduri negre pentru neamul preamărit,
Uriaşe Horeo, Cloşca, voi care v'aţi frânt pe roată,
Tu, Crişane, tânăr preot, cap răzvrătitor de gloată,
Dârz apostol al răscoalei pentru Lege şi Dreptate,
Tu, care cu crucea 'n mână, alergai desculţ pe sate,

Predicând credinţa nouă obiditului popor,
O, veniţi şi 'mi daţi vârtute : Invăţaţi-mă să mor!
Sfinţi martiri...

(In clipa aceasta vălmăşagul ajunge la extrem. Un urlet de spaimă stăpâneşte o clipă toată larma de afară).

UN GLAS
(prelung, fioros, de-afară).

Vin Moţii !...

ALTE GLASURI
(speriate).

Moţii !...

PĂRINTELE
(tresărind).

Dumnezeule! Stăpâne ?...
Ce ?... Am auzit eu bine ?...
(aleargă la fereastră).
Da...

(Tumultul creşte puternic. Temniţa se iluminează treptat în tresăririle flacărilor de-afară. Se aud buciumări, tobele uruesc, clopotele bat în usnă. In confusia de glasuri se lămuresc deodată cele dintâiu acorduri ale «Răsunetului» lui Andrei Mureşanu):

«...Deşteaptă-te Române...
...Din somnul cel de moarte...!»

(Tumultul rupe în crâmpee imnul care e reluat apoi cu putere şi se aude apropiindu-se pas cu pas).

PĂRINTELE
(nebun de bucurie, la fereastră).

Moţii !... Vin !... Vin să mă scape !... Vin... Grăbiţi, şoimani de [munte !
Da... cu voi să lupt alături !... Uite-i... Mama merge 'n [frunte...
Şi Ionică... şi Justina... Iată-i !... (le face semn cu năframa).

(Uşa se deschide. *Gabor*, cu un pistol în mână, se opreşte o clipă în prag, căutând din ochi pe *Părintele*, care, involuntar, se întoarce, şi face un gest de oprire, astfel că rămâne cu pieptul descoperit. *Gabor* descarcă arma asupră-i).

GABOR
(scrâşnind.)

Mori, spurcat rebel !
(aruncă arma şi fuge).

PĂRINTELE
(Face un pas, şovăe, ducând la inimă năframa care se umple de sânge).

Dumnezeu... plătească... fapta... (Cade).
fapta de mişel... (în agonie) mi-şel ! (Moare).

(Uşa rămâne deschisă la perete pe urma lui *Gabor*. Soarele, care abia acum răsare, acopere într'o apoteoză de raze cadavrul *Părintelui*. In timpul acesta imnul se aude tot mai puternic şi mai înălţător, strofă după stofă curge cu măreţie până la cel dintăiu vers din strofa din urmă:)

«Preoţi cu crucea 'n frunte, căci oastea e creştină»...

(Aici, cei dintăi cari pătrund pe scenă cu steaguri, coase şi topoare, în frunte cu tânărul *Tribun*, se opresc brusc şi amuţesc în faţa cadavrului scăldat în sânge pe când rândurile din urmă cari nu ştiu ce s'a întâmplat, continuă să cânte strofa până la sfârşit. In acelaşi timp se aud afară

GLASURI.

Prindeţi-l !... Pe el !... Tălharul !.. Ucigaşul !...

SCENA VI.

PĂRINTELE (mort), ANISIA, JUSTINA, UN TRIBUN, IONICĂ, POPOR, (apoi) GABOR.

MAMA ANISIA

(Işi face loc prin mulţime).

Faceţi loc !

Unde mi-e feciorul ?... Dane !

TRIBUNUL

(Arătând cadavrul *Părintelui*).

Mamă fără de noroc !

Iată-l-ai ! Scăldat în sânge !...

JUSTINA.

Dane!... Mort! (Leşină în braţele femeilor).

ANISIA

(Aleargă la dânsul).

Vai, prea târziu!...
Fiul meu! (Ingenuche, îi înalţă capul uşurel în palme, se uită la el, caută ă-l trezească).
Copile!... Dane!... Eu sânt, maica ta, şi viu
Să te scot din închisoare... Nu'mi răspunzi?... Şi totuşi nu e
Rece încă!... Mai trăeşte!.. Cine va îndrăzni să'mi spue
Că e mort?.. Nu.. nu se poate!.. Dane... spune'mi un cuvînt!
Prea ar fi fără îndurare Dumnezeu cel bun şi sfânt
Să îngădue-o asemeni groaznică nelegiuire!
Ha!... dar dacă-i mort!?... Şi totuşi eu trăesc!... Mai am simţire?
Vai, lumina vieţii mele cum a fost ca să se stingă!

(Plânge înăbuşit. Câţiva oameni vor s'o ridice).

Nu... nu mi-l luaţi!... In lături! Nimenea să nu-l atingă!
Nimeni!... Auziţi?... E doară carnea mea!... Of, Dane!... Dane!...
Parcă te aud şi-acuma.,. singur ţi-ai dorit, sărmane,
Moartea taică-to! (plânge pe trupul lui).

GLASURI

(în fundul scenei).

Legaţi-l ţapăn! Să nu fugă! Piară Cânele!

ANISIA

(Ca o leoaică, ridică repede capul).

Ha!... Care este?...

GABOR

(care e adus legat; rânjind).

Eŭ... m'am răzbunat!

ANISIA

(cu un răcnet).

Tu... fiară!...
Cum de nu se cască iadul să te 'nghit'aci pe loc!

(Se ridică deodată drept în sus, sălbatec).

Sus, copii, de-acuma!! Treceţi tot prin sabie şi foc!
Fără milă! Nici cruţare!...

(Zărind năframa, o ridică în aier).

Unde mi-e nepotul?... Sânge, Sânge vreau să vadă!...

(O femee i-aduce pe Ionică).

Haide, dragul meu, şi nu mai plânge: Vezi năfram'aci? Păstreaz-o!... Este steagul sfânt pe care Scrie: (energic).

Răzbunare!

SFÂRŞIT.

Institutul Pedagogic de 3 ani Buc.
BIBLIOTECA

VERIFICAT 1 87

VERIFICAT 2007

VERIFICAT 2017

BIBLIOTECA Centrală Universitară

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ